

## PAPER DETAILS

TITLE: ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİĞE İLİSKİN TUTUM VE MESLEKİ YETERLİK  
İNANÇLARININ CİNSİYET PROGRAM VE FAKÜLTELERİNE GÖRE İNCELENMESİ

AUTHORS: Burhan ÇAPRI,Öner ÇELİKKALELİ

PAGES: 33-53

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/92333>

## ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİĞE İLİŞKİN TUTUM VE MESLEKİ YETERLİK İNANÇLARININ CİNSİYET, PROGRAM VE FAKÜLTELERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Burhan ÇAPRI\* Öner ÇELİKKALELİ\*\*

### Özet

*Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarını cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelemektir. Araştırma grubu, Eğitim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesi son sınıfta okuyan ve mezun olabilecek durumda olan 158'i erkek (%63,2), 92'si ise bayan (%36,8) olmak üzere toplam 250 öğretmen adayından oluşmaktadır. Öğretmen adaylarına, "Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği (ÖİTÖ)", "Aday Öğretmenin Kendine İlişkin Yeterlik Algısı Ölçeği (AÖKIYAÖ)" ve araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda; öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde cinsiyetin önemli bir etkisinin olduğu, program ve fakülte değişkenlerinin ise anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Öğretmen adaylarının yeterlik inançları üzerinde ise, cinsiyet, program ve fakülte değişkenlerinin anlamlı bir etkisinin bulunduğu görülmüştür. Bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.*

**Anahtar Kelimeler:** aday öğretmen, öz-yeterlik inancı, mesleki tutum

---

\* Arş. Gör. Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, PDR Ana Bilim Dalı, burhancapri@mersin.edu.tr

\*\* Arş. Gör. Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, PDR Ana Bilim Dalı, onercelaleli@mersin.edu.tr

## INVESTIGATION OF PRESERVICE TEACHERS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING AND PROFESSIONAL SELF-EFFICACY BELIEFS ACCORDING TO THEIR GENDER, PROGRAMS, AND FACULTIES

### Abstract

*The purpose of this study was to investigate the pre-service teachers' attitudes towards teaching profession and their professional self-efficacy beliefs according to their gender, programs, and faculties. The research group included 158 male (63,2 %) and 92 female (36,8 %) senior students who are to be graduated from Education Faculty and Technical Education Faculty. The students were given "Attitude Scale Related to Teaching Profession", "Self-Efficacy Perception Scale of Pre-service Teachers", and "Personal Information Form" developed by the researchers. The findings revealed that while gender has an important effect on attitudes towards teaching, program and faculty variables do not have any significant effect. Also, it was found that gender, program, and faculty variables have significant effects on pre-service teachers' self-efficacy beliefs. The findings were discussed according to the literature.*

**Keywords:** Pre-service Teacher, Self-Efficacy Belief, Professional Attitude, Gender.

### GİRİŞ

Ülkemizde son yıllarda eğitim sistemiyle ilgili en önemli sorunlardan birinin, öğretmen yetiştirme ve yetiştirilen öğretmenlerin niteliğinin oluşturduğu gözlenmektedir. Yetiştirilen öğretmenlerin niteliğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin yeterliklere ne kadar sahip oldukları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları önemli bir yer tutmaktadır. Öğretmenlik mesleğine ilişkin yeterliklerin ve tutumların kazanıldığı eğitim fakültelerinin sahip olduğu olanaklar (ekonomik, öğretim elemanı sayısı, bina ve tesis durumu vb.) bu fakültelerde yetiştirilen öğretmen adaylarının kendilerini mesleki olarak yeterli ve öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu tutum kazanmış birer öğretmen olarak algılamalarında oldukça önemli bir role sahiptir.

Bireylerin sahip oldukları yeterliklerini amaçları doğrultusunda ne kadar başarılı bir biçimde kullanabileceklerine ilişkin yargıları, Bandura (1977) tarafından "Öz-Yeterlik İnancı" (Self-Efficacy Beliefs) olarak kavramlaştırılmıştır. Öz-yeterlik inancı, Bandura'nın, sosyal öğrenme kuramında merkezi bir öneme sahip kavramlarından birisidir ve "bireylerin belli bir performansı göstermek için gerekli olan etkinlikleri ve eylemleri organize edip, bunları başarılı bir biçimde gerçekleştirebilme kapasitelerine ilişkin inancı" olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1977, 1986, 1995, 1997).

Bandura (1986) insanların öz-yeterlik inançlarının gelişmesinde, temel deneyimler (accomplished performances), dolaylı deneyimler (vicarious experience), sözel ikna (verbal persuasion) ve fizyolojik durum (physiological state) olarak kavramlaştırdığı dört bilgilendirici kaynağın etkili olduğunu ifade etmiştir. Öz-yeterlik inançları üç temel boyutta birbirlerinden farklılaşmaktadır. Bu boyutlar, düzey (magnitude), genelleme (generality) ve dayanıklılık (strength) olarak kavramlaştırılmıştır.

Bandura (1997)'ya göre öz-yeterlik inancı yüksek olan insanlar yeni karşılaştıkları ve mücadele etmek durumunda oldukları yaşantılardan kaçmazlar ve eylemlerini başarılı bir şekilde tamamlamak için oldukça kararlı davranmaktadırlar. Düşük öz-yeterlik inançlarına sahip bireyler de belli görevleri yerine getirme aşamasında güçlü öz-yeterlik inancına sahip olan bireylere göre daha çok gerginlik, stres ve hoşnutsuzluk duyguları yaşamaktadırlar.

Öz-yeterlik inançları çoğunlukla özel alanlara ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu özel alanların en önemlilerinden birisi de öğretmen öz-yeterliğidir. Öğretmen öz-yeterliği, öğretmen eğitiminde önemli bir yapıdır ve öğretmen öz-yeterliğinin nasıl geliştiği, hangi bileşenlerden oluştuğu, güçlü ve pozitif öğretmen yeterliğine hangi faktörlerin katkıda bulunduğu, yüksek düzey bir öğretmen yeterliği geliştirmeye yönelik hangi eğitim programlarının nasıl geliştirileceğinin belirlenmesi için oldukça önemlidir (Pajares, 1997). Ayrıca, öğretmenlerin öz yeterlilik inançları, verimli bir okulun yaratılmasında ya da okulların yeniden yapılandırılmasında önemli bir değişken olarak dikkat çekmektedir (Hoy ve Woolfolk, 1993; Pajares ve Miller, 1994; Ross, 1994).

Literatürde öğretmen öz-yeterlik inancı ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. Örneğin, öğretmen öz-yeterliğini, Guskey ve Passaro (1994) “öğretmenin, öğrencilerine etkili bir eğitim-öğretim verme konusundaki kendisine güven duymasına ilişkin inancı” olarak tanımlarken, Tschannen-Moran ve Woolfolk-Hoy (2001) “öğretmenin öğrencilerinin arzu edilen öğrenme sonuçlarını oluşturma kapasitesine veya yeteneğine ilişkin inancı” olarak tanımlamışlardır.

Öğretmen öz-yeterlik inancı ile ilgili araştırmalar, özellikle 3 alan üzerine odaklanmaktadır. Birinci alan, yeterlik inancı ile meslek seçim sürecine etkisi (özellikle de matematik ve fen bilgisi alanları içinde) arasındaki ilişkinin keşfedilmesidir. İkinci alan, araştırmacıların, öğrencilerin öz-yeterlik inançları ile ilişkili buldukları, akademik performans, başarı ve diğer motivasyonel yapıların (hedef oluşturma, model olma, problem çözme, kaygı, ödül, öz-düzenleme, çeşitli akademik performanslar vb.) keşfedilmesidir. Üçüncü alan ise, eğitim-öğretim uygulamaları ve çeşitli öğrenci çıktıları ile ilgili elde edilen araştırma bulguları ile öğretmenlerin yeterlik inançlarının keşfedilmesidir (Pajares, 1997).

Öğretmen öz-yeterliğinin; öğrenci başarısı (Ashton ve Webb, 1986; Podell ve Soodak, 1993; Allinder, 1995), öğrenci motivasyonu (Rose ve Medway, 1981; Brophy ve Good, 1984; Midgley, Feldhauser ve Eccles, 1989), alandaki gelişmelerin öğrenilmesi (yeni yöntem, program vb.) ve benimsenmesi (Fuchs, Fuchs ve Bishop, 1992), eğitim programını uygulama başarısı (Guskey, 1988), özel eğitim gerektiren öğrencileri için özel eğitim kararlarını alması (Meijer ve Foster, 1988; Soodak ve Podell, 1993), öğretmenin mesleki bağlılığı (Coladarcı, 1992), öğretmenlerin sınıfı yönetme stratejileri (Woolfolk, Rosoff ve Hoy, 1990) gibi eğitimle ilgili birçok değişkenle ilişkili olduğu rapor edilmiştir.

Öğretmenlerin mesleki öz-yeterlik inançları onları birçok açıdan etkileyebilmektedir. Çünkü bireyin sahip olduğu inançları onların bilişsel, duygusal, motivasyonel ve seçim yapma süreçleri üzerinde etkili ve belirleyici bir rol oynamaktadır (Bandura, 1977). Öğrencilerin yetiştirilmesinde ve akademik başarılarında öğretmenlerin tutumları, inançları ve sınıf içi davranışları büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, tutum, inanç ve davranışlar arasında önemli bir etkileşim bulunmaktadır (Taşkın Can, Cantürk Günhan ve Öngel Erdal, 2005). Dolayısıyla, öğretmen öz-yeterlik inancının öğretmenliğe yönelik tutumları üzerinde etkisinin olması beklenmektedir.

Birey yaşamını birçok açıdan etkileyen tutum kavramı ile ilgili birçok tanım göze çarpmaktadır. İpek ve Bayraktar (2004)'a göre, tutum, "bir kimsenin ele alınan herhangi bir nesneye, duruma veya olaya karşı olan olumlu veya olumsuz tavrı" iken, Papanastasiou (2002)'ya göre ise, "bir bireyin nesnelere, insanlara, yerlere, olaylara ve fikirlere karşı lehte ya da aleyhte gerçekleşen duygusal eğilimi"dir. Bilgin (1985)'e göre tutumlar, belli bir sosyal obje konusunda bireylerde var olan ve bilişsel, duygusal, davranışsal yanlar taşıyan gizil eğilimleri ifade etmektedir. Bireylerin çevrelerine ne şekilde tepkide bulunacağı ise büyük ölçüde sahip oldukları tutumları tarafından şekillenmektedir. Bir birey için, tutum nesnesi bir madde, bir grup olabileceği gibi, bir meslek de olabilmektedir. Bireyin bir mesleğe ilişkin tutumu o meslekteki başarısı ve doyumunu etkilemektedir. Söz konusu meslek öğretmenlik olduğunda ise, konunun önemi daha da artmaktadır (Çakır, Erkuş ve Kılıç, 2004).

Bireylerin inançları, onların tutumlarının oluşmasında önemli rol oynadığı için davranışlarıyla da yakından ilişkilidirler (Bandura, 1982). Ancak, Pajares (1992) inançların doğrudan gözlenemeyeceğini, inançlar hakkında, insanların söylediklerinden, niyetlerinden ve yaptıklarından yola çıkarak bir yargıya varılabileceğini belirtmiştir. Tutum, inanç ve davranış arasındaki bu ilişki nedeniyle, tutumdaki herhangi bir değişme inanç ve davranış ilişkisinin de değişmesine neden olacaktır. Öz-yeterlik inancı ile ilgili yapılacak çalışmalarda tutumlar ve bu tutumların meydana getirdiği davranışların saptanması büyük önem taşımaktadır (Akt: Morgil, Seçken ve Yücel, 2004).

Öğretmenler ve aday öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile yeterlik inançları ile ilgili araştırmalara bakıldığında, bazı araştırmalarda yalnız başına öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumların incelendiği (Şahin, 1992; Erden, 1995; Gürbüzürk ve Genç, 1997; Erkuş, Sanlı, Bağlı ve Güven, 2000; Oral, 2004; Üstün, Erkan ve Akman, 2004; Akpınar, 2004; Şeker, Deniz ve Görgen, 2005), bazılarında ise öğretmenlerin yeterlik inançlarının incelendiği (Eroğlu, 1999; Çoban ve Sanalan, 2002; Dönmez, 2002; Erişen ve Çeliköz, 2003; Yaman, Koray ve Altunçekiç, 2004; Morgil, Seçken ve Yücel, 2004; Özen, 2005; Akbaş ve Çelikkaleli, 2006; Çapri ve Kan, 2007) çalışmalar yapılmıştır. Ancak, öğretmenler ve aday öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile mesleki yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi inceleyen ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin araştırmalar oldukça sınırlıdır.

Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalardan birinde, Çakır, Erkuş ve Kılıç (2004) 513 öğrenci üzerinde Öğretmenlik Meslek Bilgisi Programını çeşitli değişkenler açısından değerlendirdikleri çalışmalarının bir bölümünde, aday öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile mesleki yeterlik inançları arasındaki ilişkiyi incelemişler ve bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu ve cinsiyetlerine göre ise öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları ile mesleki yeterlik inançlarının kızlar lehine farklılaştığını rapor etmişlerdir.

Benzer biçimde, Çakır (2005) Anadolu Üniversitesi İngilizce Öğretmeliği Lisans Programında uzaktan öğrenim gören 1. ve 3. sınıflarda okuyan öğrencilerle, eğitim fakülteleri, İngilizce Öğretmenliği Programları, 1. ve 3. sınıflarda örgün öğrenim gören öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını ve mesleki yeterlik inançlarını çeşitli değişkenler açısından saptamayı ve karşılaştırmayı amaçladığı araştırmasında, aday öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ile mesleki yeterlik inançları arasında ve bu iki değişkenle çeşitli değişkenler arasında da anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğunu rapor etmiştir. Ayrıca, İngilizce Öğretmeliği Lisans Programında uzaktan öğrenim gören 1. ve 3. sınıf öğrencileri ile eğitim fakülteleri İngilizce öğretmenliği programlarında okuyan 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının ve mesleki yeterlik inançlarının farklılık göstermediğini ve cinsiyetler açısından öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının kızlar lehine farklılık gösterdiğini; mesleki yeterlik inançları açısından ise herhangi bir farklılığın olmadığını ifade etmiştir.

Ayrıca, Çakır, Kan ve Sünbül (2006) ise tezsiz yüksek lisans ve öğretmenlik meslek bilgisi öğretmenlik programlarında yer alan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet ve öğrenim görülen bölüm açısından karşılaştırıldığı çalışmalarının sonucunda; öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik

inançlarının cinsiyet açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, öğrenim görülen bölümler açısından ise anlamlı düzeyde farklılaştığını rapor etmişlerdir.

Araştırmalar incelendiğinde, öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları ve yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmaların eğitim fakültelerinde öğrenimlerini sürdüren öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirildiği göze çarpmaktadır. Ancak, diğer bir öğretmen yetiştiren kurum olan teknik eğitim fakültelerinde öğrenimlerini sürdüren öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları ve yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Diğer bir taraftan, öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları ve yeterlik inançları üzerinde cinsiyet değişkeni açısından elde edilen farklı bulgular göz önüne alındığında, bu değişkenle ilgili değişik örneklem gruplarından elde edilecek bulguların literatüre önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir. Oral (2004)'ın farklı alanlardaki öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının farklılaştığına ilişkin bulgularıyla, Çakır, Kan ve Sünbül (2006)'ün öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançlarının öğrenim görülen bölümlere göre farklılaştığına ilişkin bulguları göz önüne alındığında, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançlarının özellikle fakülte değişkeni ve bölümlerin öğretim programları açısından değerlendirilmesinin de alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle, bu araştırmanın amacı, eğitim fakültesi öğretmen adayları ile teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançlarını cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır.

#### **Araştırma Soruları**

1. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
2. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları programlarına göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları programlarına göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançları fakültelerine göre farklılaşmakta mıdır?

## YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma grubu, veri toplama araçları, işlem ve verilerin analizi alt başlıklarına yer verilmiştir.

### Araştırma Grubu

Araştırma grubu, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesi son sınıflarında okuyan ve mezun olabilecek durumda olan toplam 250 öğretmen adayından oluşmaktadır. Bu öğretmen adaylarının 158'i erkek (%63,2), 92'si ise bayan (%36,8); yaş ortalamaları  $\bar{X} = 22,90$ ; yaş ranjları ise 20–33 arasındadır. Araştırma grubuna ilişkin betimsel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

**Tablo 1.**

*Araştırma Grubunda Yer Alan Öğretmen Adaylarına İlişkin Betimsel Bilgiler*

| Fakülte                 | Program                     | Öğrenci Sayısı |       | Cinsiyet |       |     |       |
|-------------------------|-----------------------------|----------------|-------|----------|-------|-----|-------|
|                         |                             |                |       | Erkek    |       | Kız |       |
|                         |                             | f              | %     | f        | %     | f   | %     |
| Teknik Eğitim Fakültesi | Elektronik Eğitimi          | 35             | 32.72 | 30       | 28.04 | 5   | 4.68  |
|                         | Bilgisayar Eğitimi          | 36             | 33.64 | 28       | 26.17 | 8   | 7.47  |
|                         | Tasarım ve Kons. Eğitimi    | 36             | 33.64 | 28       | 26.17 | 8   | 7.47  |
|                         | Toplam                      | 107            | 100.0 | 86       | 100.0 | 21  | 100.0 |
| Eğitim Fakültesi        | Türkçe Öğretmenliği         | 36             | 25.17 | 15       | 10.49 | 21  | 14.68 |
|                         | İlköğrt. Mat. Öğretmenliği  | 30             | 20.99 | 15       | 10.48 | 15  | 10.48 |
|                         | İlköğrt. Fen Bilgisi Öğret. | 33             | 23.07 | 24       | 16.78 | 9   | 6.29  |
|                         | İlköğrt. Sınıf Öğretmenliği | 44             | 30.77 | 18       | 12.58 | 26  | 18.18 |
|                         | Toplam                      | 143            | 100.0 | 158      | 100.0 | 92  | 100.0 |

### Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarını belirlemek için Erkuş, Sanlı, Bağlı ve Güven (2000) tarafından geliştirilen “Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği (ÖİTÖ)” kullanılmıştır. Araştırmanın diğer bir değişkeni olan ve aday öğretmenlerin kendilerine ilişkin yeterlik inançlarını ölçmek amacıyla ise Çakır, Erkuş ve Kılıç (2000) tarafından geliştirilen “Aday Öğretmenin Kendine İlişkin Yeterlik Algısı Ölçeği (AÖKİYAÖ)” kullanılmıştır.

*Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği (ÖİTÖ):* Erkuş, Sanlı, Bağlı ve Güven (2000) tarafından öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları değerlendirmeye yönelik geliştirilen ÖİTÖ 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri (5) “tamamen uygun” ve (1) “hiç uygun değil” biçiminde puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan 2, 3,



4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 17, 19 ve 22. maddeler ters olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .99 olarak bulunmuştur. Ölçeğin öğretmen adayları ile aday olmayanları ayırt ettiği ve bu haliyle geçerli bir ölçek olduğu rapor edilmiştir. Bu araştırmadan toplanan veriler üzerinde hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .94 olarak bulunmuştur.

*Aday Öğretmenin Kendine İlişkin Yeterlik Algısı Ölçeği (AÖKİYAÖ):* Çakır, Erkuş ve Kılıç (2000) tarafından aday öğretmenlerin kendilerine ilişkin mesleki yeterlik inançlarını ölçmek amacıyla geliştirilen AÖKİYAÖ 30 maddeden oluşmaktadır. Aday öğretmen, bu ölçekteki her bir ifadeye (0) “bana hiç uygun değil” ile (4) “bana çok uygun” arasında 5 kategoride tepki vermektedir. Yapılan madde-toplam test korelasyonlarının tümünün seçici olduğu saptanmıştır. Temel Bileşenler Faktör Analizi sonucunda özdeğeri 1.0’dan büyük 6 faktör bulunmasına rağmen, ölçeğin tek faktörde toplanma eğiliminde olduğu gözlenmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .80 olarak bulunmuştur. Bu araştırma kapsamında toplanan veriler üzerinde hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ise .94 olarak bulunmuştur.

*Kişisel Bilgi Formu:* Öğretmen adayları ile ilgili kişisel bilgi toplamak amacıyla ölçek üzerinde öğrencilerin yaşları, cinsiyetleri, fakülteleri ve programları gibi değişkenleri içeren bir bilgi formu oluşturulmuştur.

## İşlem

Öğretmen adaylarına araştırmanın amacı konusunda bilgi verildikten sonra, ölçekler 2006–2007 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi sonunda araştırmacılar tarafından öğretmen adaylarına sınıflarında toplu olarak uygulanmıştır.

## Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizleri için SPSS 12 paket programı kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının, “Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği” ve “Aday Öğretmenin Kendine İlişkin Yeterlik Algısı Ölçeği” puanlarının cinsiyete ve fakültelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Tek Yönlü MANOVA; programlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için ise Tek Yönlü ANOVA kullanılmıştır. Ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla Post Hoc test olarak Tukey testi kullanılmıştır. Araştırmada hata payı 0.05 kabul edilmiştir.

## BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, giriş bölümünde verilen araştırma sorularına ilişkin bulgular araştırma sorularının sırasına uygun ele alınarak tartışılmıştır.

### 1. Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutumlarının ve Mesleki Yeterlik İnançlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum puanlarının ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için verilere Tek Yönlü MANOVA uygulanmış ve bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

**Tablo 2.**

*Öğretmen Adaylarının Cinsiyetlere Göre ÖİTÖ ve AÖKİYAÖ Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü MANOVA Sonuçları*

| Bağımlı Değişkenler | Cinsiyet | N   | $\bar{X}$ | ss    | F    | p    |
|---------------------|----------|-----|-----------|-------|------|------|
| ÖİTÖ                | Kız      | 92  | 91.70     | 15.65 | 5.97 | .015 |
|                     | Erkek    | 158 | 86.82     | 14.94 |      |      |
| AÖKİYAÖ             | Kız      | 92  | 2.16      | .51   | 7.29 | .007 |
|                     | Erkek    | 158 | 2.03      | .51   |      |      |

( $\lambda = .962$ ;  $F = 4,819$ ;  $p < .05$ ;  $\eta^2 = .038$ )

Tablo 2 incelendiğinde, farklı cinsiyetlere sahip öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inancı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir ( $\lambda = .962$ ;  $F = 4,819$ ;  $p < .05$ ). Öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile cinsiyetlerine göre gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA sonuçları da öğretmenliğe ilişkin tutum ( $F = 5,97$ ,  $p < .05$ ) ve mesleki yeterlik inancı puan ortalamalarının ( $F = 7,29$ ;  $p < .05$ ) cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Cinsiyete göre ortaya çıkan bu farkın hangi cinsiyetten kaynaklandığını belirlemek için  $n$ , ortalama ve standart sapma değerlerine bakıldığında, kızların ÖİTÖ ortalamaları ve erkeklerin ÖİTÖ ortalamaları arasında kızlar lehine anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Benzer biçimde, kızların AÖKİYAÖ ortalamaları ve erkeklerin AÖKİYAÖ ortalamaları arasında da kızlar lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan, cinsiyet bağımsız değişkeninin etki büyüklüğünü belirlemek için eta kare ( $\eta^2$ ) değerine bakılmıştır. Elde edilen eta kare değeri etki büyüklük indekslerinden birisi olan Cohen (1988)’in “d” indeksi doğrultusunda yorumlanmıştır. Cohen (1988) d’nin yorumu için belli kesme noktaları belirlemiştir: Etki büyüklükleri  $d = .02$ ’de “küçük”,  $d = .05$ ’te “orta” ve  $d = .08$  olduğunda ise “büyük” olarak gruplanmıştır (Akt: Erkuş, 2005). Bu durumda, cinsiyet değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri ( $\eta^2 = .038$ ) göz önünde bulundurulduğunda, cinsiyet değişkeninin öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançları üzerinde orta büyüklükte etkiye sahip olduğu görülmektedir.

## 2. Öğretmenliğe İlişkin Tutumlarının Programlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının programlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için verilere Tek Yönlü ANOVA uygulanmış ve bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

**Tablo 3.**

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutum Puanlarının Programlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları*

| Program                             | Bağımlı Değişken | n  | $\bar{X}$ | ss    | F    | p    |
|-------------------------------------|------------------|----|-----------|-------|------|------|
| Elektronik Eğitimi                  | ÖİTÖ             | 35 | 90.57     | 12.20 | .955 | .457 |
| Bilgisayar Eğitimi                  | ÖİTÖ             | 36 | 85.08     | 14.77 |      |      |
| Tasarım ve Konstrüksiyon Eğitimi    | ÖİTÖ             | 36 | 85.83     | 16.07 |      |      |
| Türkçe Öğretmenliği                 | ÖİTÖ             | 36 | 91.78     | 16.68 |      |      |
| İlköğretim Matematik Öğret.         | ÖİTÖ             | 30 | 89.53     | 15.07 |      |      |
| İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği | ÖİTÖ             | 33 | 87.55     | 11.98 |      |      |
| İlköğretim Sınıf Öğretmenliği       | ÖİTÖ             | 44 | 89.86     | 18.53 |      |      |

Tablo 3 incelendiğinde, eğitim fakültesi ve teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum puanları ortalamaları ( $F = 0,955$ ;  $p > .05$ ;  $\eta^2 = .023$ ) arasında programlara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı gözlenmektedir. Ayrıca, program değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri ( $\eta^2 = .023$ ) göz önünde bulundurulduğunda, program değişkeninin öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde küçük büyüklükte etkiye sahip olduğu görülmektedir.

## 3. Öğretmen Adaylarının Mesleki Yeterlik İnançlarının Programlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarının programlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için verilere Tek Yönlü ANOVA uygulanmış ve bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

**Tablo 4.**

*Öğretmen Adaylarının Mesleki Yeterlik İnançlarının Programlarına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Tek Yönlü ANOVA Sonuçları*

| Program                             | Bağımlı Değişken | n  | $\bar{X}$ | ss    | F     | p    | Anlamlı Fark (Tukey) |
|-------------------------------------|------------------|----|-----------|-------|-------|------|----------------------|
| Elektronik Eğitimi                  | AÖKİYAÖ          | 35 | 118.49    | 10.66 | 4.360 | .000 | TÖ > EE              |
| <b>Bilgisayar Eğitimi</b>           | AÖKİYAÖ          | 36 | 115.92    | 14.01 |       |      | TÖ > BE              |
| Tasarım ve Konstrüksiyon Eğitimi    | AÖKİYAÖ          | 36 | 122.94    | 11.89 |       |      | TÖ > TKE             |
| <b>Türkçe Öğretmenliği</b>          | AÖKİYAÖ          | 36 | 132.81    | 12.79 |       |      | TÖ > İMÖ             |
| İlköğretim Matematik Öğretmenliği   | AÖKİYAÖ          | 30 | 122.33    | 15.91 |       |      | İFBÖ > BE            |
| İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği | AÖKİYAÖ          | 33 | 126.33    | 17.27 |       |      | İSÖ > EE             |
| İlköğretim Sınıf Öğretmenliği       | AÖKİYAÖ          | 44 | 129.02    | 12.36 |       |      | İSÖ > BE             |

p<.05 (TÖ-Türkçe Öğretmenliği, EE-Elektronik Eğitimi, BE-Bilgisayar Eğitimi, TKE-Tasarım ve Konstrüksiyon Eğitimi, İMÖ-İlköğretim Matematik Öğretmenliği, İFBÖ-İlköğretim Fen Bilgisi Öğretmenliği, İSÖ-İlköğretim Sınıf Öğretmenliği)

Tablo 4 incelendiğinde, eğitim fakültesi ve teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları puanları ortalamaları ( $F= 4,360$ ;  $p<.05$ ;  $\eta^2=.097$ ) arasında programlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Analizler sonucunda programlar arasında ortaya çıkan bu farkın kaynağını araştırmak amacıyla verilere post hoc test olarak Tukey testi uygulanmıştır.

Tukey testi sonucuna göre, eğitim fakültesi ve teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarının programlara göre mesleki yeterlik inançları toplam puanlarının üç farklı grup oluşturmaktadır. Birinci grupta yer alan Türkçe öğretmenliği programının puan ortalaması ile elektronik eğitimi programı ( $\bar{X}_{TÖ} - \bar{X}_{EE} = 14.31$ ;  $p<.037$ ); bilgisayar eğitimi programı ( $\bar{X}_{TÖ} - \bar{X}_{BE} = 16.88$ ;  $p<.000$ ); tasarım ve konstrüksiyon eğitimi programı ( $\bar{X}_{TE} - \bar{X}_{TKE} = 9.86$ ;  $p<.000$ ) ve ilköğretim matematik öğretmenliği programı ( $\bar{X}_{TÖ} - \bar{X}_{İMÖ} = 10.47$ ;  $p<.037$ ) puan ortalaması arasında istatistiksel olarak Türkçe öğretmenliği öğretmen adayları lehine anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir.

İkinci grupta yer alan ilköğretim fen bilgisi öğretmenliği programının puan ortalaması ile Bilgisayar Eğitimi programı puan ortalaması arasında istatistiksel olarak ilköğretim fen bilgisi öğretmenliği öğretmen adayları lehine anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir ( $\bar{X}_{İFBÖ} - \bar{X}_{BE} = 10.41$ ;  $p<.027$ ).

Üçüncü grupta yer alan ilköğretim sınıf öğretmenliği programının puan ortalaması ile elektronik eğitimi programı ( $\bar{X}_{İSÖ} - \bar{X}_{EE} = 10.53$ ;  $p<.013$ ) ve

bilgisayar eğitimi programı ( $\bar{X}_{İSÖ} - \bar{X}_{BE} = 13.10$ ;  $p < .001$ ) puan ortalaması arasında istatistiksel olarak ilköğretim sınıf öğretmenliği öğretmen adayları lehine anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir.

Ayrıca, program değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri ( $\eta^2 = .097$ ) göz önünde bulundurulduğunda, program değişkeninin öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları üzerinde büyük düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

#### 4. Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutumlarının ve Mesleki Yeterlik İnançlarının Fakültelerine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular:

Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum puanlarının ve mesleki yeterlik inançlarının fakültelerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için verilere Tek Yönlü MANOVA uygulanmış ve bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

**Tablo 5.**

*Öğretmen Adaylarının Fakültelere Göre ÖİTÖ ve AÖKİYAÖ Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü MANOVA Sonuçları*

| Bağımlı Değişkenler | FAKÜLTE                 | N   | $\bar{x}$ | ss    | F     | p    |
|---------------------|-------------------------|-----|-----------|-------|-------|------|
| ÖİTÖ                | Teknik Eğitim Fakültesi | 107 | 87.13     | 14.52 | 1.77  | .184 |
|                     | Eğitim Fakültesi        | 143 | 89.74     | 15.92 |       |      |
| AÖKİYAÖ             | Teknik Eğitim Fakültesi | 107 | 119.12    | 12.51 | 24.80 | .000 |
|                     | Eğitim Fakültesi        | 143 | 127.95    | 14.80 |       |      |

( $\lambda = .908$ ;  $F = 12,552$ ;  $p < .05$ ;  $\eta^2 = .092$ )

Tablo 5 incelendiğinde, farklı fakültelere devam eden öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inancı puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir ( $\lambda = .908$ ;  $F = 2,247$ ;  $p < .05$ ). Öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve mesleki yeterlik inançlarına ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ile fakültelerine göre gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının fakülteleri ile öğretmenliğe ilişkin tutumları ( $F = 1,77$ ;  $p > .05$ ;  $\eta^2 = .01$ ) arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir. Fakülte değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri ( $\eta^2 = .01$ ) göz önünde bulundurulduğunda ise, fakülte değişkeninin öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

Diğer taraftan, teknik eğitim fakültesi ve eğitim fakültesi öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarına göre ( $F = 24,80$ ;  $p < .05$ ;  $\eta^2 = .91$ ) fakülteler

arasında eğitim fakültesi öğretmen adayları lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir. Bu durumda, fakülte değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri ( $\eta^2 = .91$ ) göz önünde bulundurulduğunda, fakülte değişkeninin öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları büyük düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

## TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Eğitim Fakültesi ve Teknik Eğitim Fakültesi öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesine yönelik yapılan analiz sonucunda, cinsiyetler açısından kız öğretmen adayları lehine elde edilen bulgu, Çakır, Kan ve Sünbül (2006)'ın bulgularıyla farklılık gösterirken, Çelenk (1988), Çakır, Erkuş ve Kılıç (2004), Oral (2004) ve Çakır (2005)'in bulgularıyla paralellik göstermektedir. Özellikle Türk toplumunun sosyal yapısı düşünüldüğünde, toplum tarafından kız çocuklarına daha çok öğretmenlik mesleğinin yakıştırılması ve bu doğrultuda telkinlerde bulunulması, kız öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin olumlu tutumlarının erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek olmasının bu bulgunun nedeni olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir. Diğer bir deyişle, kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına nazaran öğretmenliğe yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu düşünülebilir. Diğer taraftan, öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde orta düzeyde bir etki büyüklüğüne sahip olduğu görülen cinsiyet değişkeninin, öğretmenliğe ilişkin tutumlar üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Ancak, yukarıda elde edilen farklı araştırma bulguları göz önüne alındığında, bu değişkenle ilgili çalışmaların farklı örneklemelerde sürdürülmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Benzer biçimde, cinsiyet değişkeni açısından öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarının kız öğretmen adayları lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusu, Çakır, Erkuş ve Kılıç (2004) ve Şeker, Deniz ve Görgen (2005)'in araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ancak, Savran ve Çakıroğlu (2001), Zengin (2003), Erişen ve Çeliköz (2003), Çakır (2005), Çakır, Kan ve Sünbül (2006) ve Akbaş ve Çelikkaleli (2006)'nin bulgularıyla farklılık göstermektedir. Elde edilen bu bulgu, kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına nazaran kendilerini mesleki yeterlik inançları açısından daha yeterli olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Diğer bir deyişle, kız öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin görev ve sorumluluklarını yerine getirebilme yeteneklerine olan inançları konusunda kendilerini erkeklere göre daha yeterli görmektedirler.

Ayrıca, AÖKİYAÖ ortalamaları açısından kızlar lehine bir fark çıkması durumu, Bandura (1977, 1986, 1995, 1997)'nin öz-yeterlik ile ilgili ifade ettiği 4 bilgilendirici kaynağından birisi olan “Sözel İkna (Verbal Persuasion)” kavramı ile açıklanabilir. Bandura'ya göre, insanlar bir işi başarıp başaramama konusunda

çevrelerinden gelen, kendilerine ilişkin değerlendirmelere önem verirler. Bu işi başaracağına inanılan kişi daha fazla çaba gösterir. Diğerlerinden alınan onayın gerçekçi boyutta olması, bireyin öz-yeterlik düzeyini arttırmaktadır. Bir başka ifade ile, sözel ikna insanların davranışlarını önemli bir ölçüde etkiler. Sözel ikna ile insanlar daha önce yapamadıkları bir işi/görevi yapabileceklerine inandırılabilirler. Bu durumda, insanlar, yaptıkları başarılı bir iş karşılığında çok istedikleri bir sonucu alacakları konusunda ikna edilebilirlerse, bu işi başarma konusunda daha çok çaba göstermelerine neden olacaktır. Benzer biçimde, Zeldin ve Pajares (1997)'e göre, kişiler diğerlerinden aldıkları onay ve sözel telkinlerin bir sonucu olarak öz-yeterlik inançlarını geliştirebilirler veya herhangi bir konuda öz-yeterlik inançlarını yaratabilirler. Bu durumda ortaya çıkan bu farkın kaynağını, gerek Türk toplumunda kızlara yüklenen geleneksel rolün gerekse çevrelerindeki insanlar tarafından sözel ikna yolu ile bir öz-yeterlik inancının geliştirilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Diğer taraftan, öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları üzerinde cinsiyet değişkeninin orta düzeyde bir etki büyüklüğüne sahip olduğunun görülmesi, bu değişkenin mesleki yeterlik inançları üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Elde edilen farklı araştırma sonuçları, öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları üzerinde cinsiyetin önemli bir etkisinin olduğuna, fakat bu yöndeki araştırmaların sürdürülmesinin gerektiğine işaret etmektedir.

Araştırmanın ikinci alt problemünde, eğitim fakültesi ve teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının programlarına göre farklılaşmadığına ilişkin elde edilen bulgu, Oral (2004)'ın öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının alanlarına (branşlarına) göre farklılaşmadığı bulgusuyla paralellik göstermektedir. Çünkü öğretmen adaylarının öğrenimine devam ettikleri programları onların alanlarıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca, program değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri düşünüldüğünde, program değişkeninin öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde küçük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri programlarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde önemli düzeyde bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminden elde edilen, eğitim fakültesi ve teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları puanları ortalamaları arasında program değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğuna ilişkin bulgu, Erişen ve Çeliköz (2003) ve Şeker, Deniz ve Görgen (2005)'in öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarının alanlarına göre farklılaştığı bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Bu bulgular sonucunda, eğitim fakültesindeki türkçe öğretmenliği, ilköğretim fen bilgisi öğretmenliği ve ilköğretim sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarının teknik eğitim fakültesindeki tüm programlardaki öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançlarından farklılaşmasının nedenleri olarak; eğitim fakültesi'ne devam eden

öğretmen adaylarının birçoğunun öğretmen lisesi çıkışlı olması, eğitim fakültesi'nde öğrenci başına düşen öğretim elemanı sayısının teknik eğitim fakültesine göre daha fazla olması ve öğretmenlik atamalarında eğitim fakültesi öğrencilerinin kontenjana bağlı olarak mesleğe atanma olasılığının teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarına oranla daha yüksek olması gösterilebilir.

Finson ve arkadaşlarının (1999) aktardığına göre, Rubeck ve Enochs (1990) yaptıkları araştırmada, alan bilgisi zayıf olan öğretmenlerin, alan bilgisi güçlü olan öğretmenlere göre öz-yeterlik inançlarının daha düşük olduğunu belirtmişlerdir (Akt: Küçükyılmaz ve Duban, 2006). Bu durumda, eğitim fakültesinin farklı programlarında öğrenimlerini sürdüren öğretmen adaylarının alan bilgisi açısından teknik eğitim fakültesinin farklı programlarında öğrenimlerini sürdüren öğretmen adaylarına nazaran daha düşük düzeyde alan bilgisine ve buna bağlı olarak da daha yüksek düzeyde mesleki yeterlik inançlarına sahip olmuş olabileceklerini düşündürmektedir.

Benzer biçimde, Morrell ve Carroll (2003) ve Cantürk Günhan ve Pirgayipoğlu (2004) tarafından yapılan çalışmalarda, farklı lisans programlarında yer alan öğretmen adaylarının lisans eğitimleri boyunca aldıkları alan öğretimi derslerinin, onların öz-yeterlik inançlarını arttırdığını belirtmişlerdir (Akt: Taşkın Can, Cantürk Günhan ve Öngel Erdal, 2005). Bu durumda, program değişkeni açısından elde edilen bulgular göz önüne alındığında, eğitim fakültesi öğretmen adaylarının teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarına nazaran lisans programları süresince almış oldukları alan eğitimlerinin mesleki yeterlik inançlarını arttırmış olabileceğini düşündürmektedir.

Ayrıca, farklı fakültelerin farklı programlarında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının program değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri göz önüne alındığında, program değişkeninin öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları üzerinde büyük düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri lisans programlarının mesleki yeterlik inançları üzerinde önemli düzeyde etkiye sahip bir değişken olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın dördüncü alt probleminde, öğretmen adaylarının fakülteleri ile öğretmenliğe ilişkin tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşmanın olmadığına ilişkin bulgu ile fakülte değişkeni açısından elde edilen oldukça küçük düzeydeki eta kare değeri göz önünde bulundurulduğunda, fakülte değişkeninin öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir.

Diğer taraftan ise, teknik eğitim fakültesi ve eğitim fakültesi öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları açısından eğitim fakültesi öğretmen adayları



lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğuna ilişkin bulgu ile fakülte değişkeni açısından elde edilen eta kare değeri göz önünde bulundurulduğunda, fakülte değişkeninin öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları üzerinde büyük düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleki yeterlik inancı üzerinde fakülte değişkeninin önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu sonucun nedenleri olarak; eğitim fakültesinde öğrenimlerini sürdürmekte olan öğrencilerin ÖSS puanları açısından teknik eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerden daha yüksek puanla yerleşmiş olmaları, eğitim fakültesini tercih eden öğrencilerin birçoğunun öğretmen lisesi çıkışlı olmalarından kaynaklı olarak öğretmenlik formasyonlarını daha erken kazanarak mesleki yeterlik açısından kendilerine olan inançlarının daha yüksek düzeyde olmuş olabileceği ve eğitim fakültesi öğretim elemanı kadrosunun teknik eğitim fakültesine göre niceliksel olarak daha fazla sayıda olmasından kaynaklı olarak her derse kendi alanında uzmanlaşmış öğretim elemanlarının giriyor olmuş olabileceği gösterilebilir.

Eğitim fakültesi öğretmen adayları ile teknik eğitim fakültesi öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarını ve mesleki yeterlik inançlarını cinsiyet, program ve fakülte değişkenleri açısından karşılaştırmayı amaçlayan bu araştırma sonucunda; öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumlarının cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı, program ve fakülte değişkenlerine göre ise istatistiksel olarak farklılaşmadığı bulunmuştur. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin yeterlik inançlarının ise, cinsiyet, program ve fakülte değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu bulunmuştur. Ayrıca, bağımsız değişkenlere ilişkin elde edilen etki büyüklükleri göz önüne alındığında, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları üzerinde cinsiyet değişkeninin, mesleki yeterlik inançları üzerinde ise cinsiyet, program ve fakülte değişkenlerinin önemli düzeyde bir etkisinin olduğu bulunmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgular ve bunların tartışılıp yorumlanması doğrultusunda, bu konuda yeni araştırma planlayan araştırmacılara aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Çalışma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları üzerinde program ve fakülte değişkenlerinin etki büyüklüklerinin düşük düzeyde bulunması, bu değişkenlerin ve hatta orta düzeyde bir etkisinin olduğu bulunan cinsiyet değişkeninin de farklı örneklem gruplarında yeniden incelenmesinin, bu değişkenlerin öğretmenlik mesleği alanındaki etkisini ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.
- Benzer biçimde, öğretmen adaylarının mesleki yeterlik inançları üzerinde önemli etkisinin olduğu bulunan cinsiyet, program ve fakülte

değişkenlerinin hem farklı aday öğretmen gruplarında hem de halihazırda çalışmakta olan öğretmen grupları üzerinde değerlendirilmesinin de alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- Ayrıca, mesleki yeterlik inançları üzerinde etkili olduğu bulunan cinsiyet, program ve fakülte değişkenlerinin dışında etkisinin olma olasılığı yüksek olan ve daha önce literatürde bu değişken ile ilişkisi bulunan farklı değişkenlerin de etkilerinin araştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Bu çalışma, eğitim fakültesi ve teknik eğitim fakültesi öğrencilerini öğretmenliğe ilişkin tutumları ve öğretmenliğe ilişkin yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi üzerine olduğundan, yeni yürütülecek araştırmalarda, farklı eğitim (akademik başarı, sınıf, alan vb.) ve psikoloji (depresyon, benlik saygısı, problem çözme vb.) ile ilgili değişkenler açısından karşılaştırmaya dayalı araştırmaların yürütülmesine de ihtiyaç duyulmaktadır.
- Özellikle teknik eğitim fakültelerinde öğrenimlerini sürdüren öğretmen adaylarının, öğretmenliğe yönelik olumlu tutumlar kazanabilmesi için gerekli fiziksel koşulların ve bilgi, birikim ve öğretmenlik mesleği açısından yetkin olan öğretim elemanları açısından yeterli düzeye getirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.
- Ayrıca, eğitim ve teknik eğitim fakültesi'ndeki öğretmen adayları için hazırlanacak eğitim programlarının, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve öğretmenliğe ilişkin yeterlik inançlarını yükseltmeye yönelik geliştirilmesi ve kullanımda olan programların da bu doğrultuda yeniden gözden geçirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.
- İleride benzer çalışmaların, farklı üniversitelerin eğitim ve teknik eğitim fakültelerini de kapsayan daha geniş örneklem grupları üzerinde değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Yapılan bu çalışmada yalnızca fakültelerinin 4. sınıfında okuyan ve halihazırda mezun olabilecek durumda olan öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirildiği için, öğretmen adaylarının 1. sınıftan itibaren 4 yıllık süreç içerisinde ve hatta mezuniyet sonrasında izlendiği çalışmalar içinde değerlendirildiği araştırma desenlerine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.
- Eğitim fakültesi ve teknik eğitim fakültesi yönetici ve öğretim elemanları, fakültelerine devam eden öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin ihtiyaçlarını doyurmalarını sağlayacak eğitim, öğretim ve staj faaliyetlerini etkili bir biçimde düzenleyerek onların öğretmenlik mesleğine daha fazla motive olmalarını sağlayabilirler.

Sonuç olarak öğretmenliğe ilişkin tutumlar ile mesleki yeterlik inancı öğretmen yetiştirme sürecinde üzerinde önemle durulması gereken önemli bir özelliktir. Bu nedenle yapılacak çalışmalar ışığında farklı değişkenlerin bu değişkenler üzerindeki etkililiğinin ortaya koyulmasının literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

### KAYNAKÇA

- Akbaş, A., & Çelikkaleli, Ö. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi öz-yeterlik inançlarının cinsiyet, öğrenim türü ve üniversitelerine göre incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, (1), 98–110.
- Akpınar, Y. (2004). Eğitim teknolojisiyle ilgili öğrenmeyi etkileyebilecek bazı etmenlere karşı öğretmen yaklaşımları. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 3, (3), 124–135.
- Allinder, R. M. (1995). An examination of the relationship between teacher efficacy and curriculum-based measurement and student achievement. *Remedial and Special Education*, 27, 141–152.
- Ashton, P., & Webb, R. (1986). *Making a difference: Teachers' sense of efficacy and student achievement*. New York: Longman.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191–215.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Bandura, A. (1995). *Self-efficacy in changing societies*. New York: Cambridge University Pres.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The exercise of control*. New York: W.H. Freeman.
- Bilgin, N. (1985). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Brophy, J., & Good, T. L. (1984). Teacher behavior and student achievement. In M. C. Wittrock (Ed.), *Handbook of research on teaching*, (ss. 328–375). Washington, DC: American Educational Research Association.
- Coladarcı, T. (1992). Teachers' sense of efficacy and commitment to teaching. *Journal of Experimental Education*, 60, 323–337.
- Çakır, Ö., Erkuş, A., & Kılıç, F. (2000). *Mersin üniversitesi 1999-2000 yılı öğretmenlik meslek bilgisi programının (ÖMBP) çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Mersin Üniversitesi Araştırma Fonu Saymanlığı EF (ÖÇ) 2000-1 Nolu Araştırma Projesi.
- Çakır, Ö. (2005). Anadolu üniversitesi açıköğretim fakültesi ingilizce öğretmenliği lisans programı ve eğitim fakülteleri ingilizce öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin mesleğe yönelik tutumları ve mesleki yeterlik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 9, 27-42.

- Çakır, Ö. Kan, A., & Sünbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve özyeterlik açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, (1), 36-47.
- Çapri, B., & Kan, A. (2007). Öğretmenlerin kişilerarası Öz-Yeterlik İnançlarının Hizmet Süresi, Okul Türü, Öğretim Kademesi ve Unvan Değişkenleri Açısından İncelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 63-83.
- Çelenk, S. (1988). *Eğitim yüksek okulu öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoban, T. A. ve Sanalan, V. A. (2002). Fen bilgisi öğretimi dersinde özgün deney tasarım sürecinin öğretmen adayının öz-yeterlilik algısına etkisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4, (2), 1-10.
- Dönmez, B. (2002). Müfettiş, okul müdürü ve öğretmen algılarına göre ilköğretim okulu müdürlerinin yeterlikleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 8, 29, 27-45.
- Erden, M. (1995). Öğretmen adaylarının öğretmenlik sertifikası derslerine yönelik tutumları. *HÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 99-105.
- Erişen, Y., & Çeliköz, N. (2003). Öğretmen adaylarının genel öğretmenlik davranışları açısından kendilerine yönelik yeterlilik algıları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, (4), 427-439.
- Erkuş, A., Sanlı, N., Bağlı, M. T., & Güven, K. (2000). Öğretmenliğe ilişkin tutum ölçeği geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 25, 116, 27-34.
- Erkuş, A. (2005). *Bilimsel araştırma sarmalı*. Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Eroğlu, G. (1999). *Gazi üniversitesine bağlı eğitim fakültelerinden mezun öğretmenlerin öğretmenlik davranışları ile ilgili yeterliklerine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Fuchs, L. S., Fuchs, D., & Bishop, N. (1992). Instructional adaptation for students at risk. *Journal of Educational Research*, 86, 70-84.
- Guskey, T. R. (1988). Teacher efficacy, self-concept, and attitudes toward the implementation of instructional innovation. *Teaching and Teacher Education*, 4, 63-69.
- Gürbüztürk, O., & Genç, S. Z. (1997). *Sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin fakülteye ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki: Atatürk üniversitesi örneği*. 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri I: Program geliştirme, öğretmen yetiştirme, yaygın eğitim. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 51, 473-485.

- Hoy, W. K., & Woolfolk, A. E. (1993). Teachers' sense of efficacy and the organizational health of schools. *The Elementary School Journal*, 93, 356-372.
- İpek, C., & Bayraktar, Ş. (2004). Aday öğretmenlerin fen bilimleri ve sosyal bilimlere bakışları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 35-50.
- Küçükyılmaz, A., & Duban, N. (2006). Sınıf öğretmeni adaylarının fen öğretimi öz-yeterlik inançlarının artırılabilmesi için alınacak önlemlere ilişkin görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, (2), 1-23.
- Meijer, C., & Foster, S. (1988). The effect of teacher self-efficacy on referral chance. *Journal of Special Education*, 22, 378-385.
- Midgley, C., Feldlaufer, H., & Eccles, J. (1989). Change in teacher efficacy and student self- and task-related beliefs in mathematics during the transition to junior high school. *Journal of Educational Psychology*, 81, 247-258.
- Morgil, İ., Seçken, N., & Yücel, S. A. (2004). Kimya öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6, (1), 62-72.
- Oral, B. (2004). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15, 88-98.
- Özen, R. (2005). Öğretmenlerin hizmet içi eğitim programlarında görevli öğretim elemanlarının öğretmen yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 30, 136, 68-76.
- Pajares, F., & Miller, M. D. (1994). The role of self-efficacy and self-concept beliefs in mathematical problem-solving: A path analysis. *Journal of Educational Psychology*, 86, 193-203.
- Pajares, F. (1997). *Current Directions in Selfefficacy Research*. In M. L. Maehr & P. R. Pintrich (Eds.), Greenwich, CT: JAI Pres.
- Papanastasiou, C. (2002). School, teaching and family influence on student attitudes toward science: based on TIMSS data for cyprus. *Studies in Educational Evaluation*, 28, 71-86.
- Podell, D., & Soodak, L. (1993). Teacher efficacy and bias in special education referrals. *Journal of Educational Research*, 86, 247-253.
- Rose, J. S., & Medway, F. J. (1981). Measurement of teachers' beliefs in their control over student outcome. *Journal of Educational Research*, 74, 185-190.
- Ross, J. A. (1994). *Beliefs that make a difference: The origins and impacts of teacher efficacy*. Paper Presented at The Annual Meeting of The Canadian Association for Curriculum Studies.

- Savran, A., & Çakıroğlu, J. (2001). Preservice biology teachers' perceived efficacy beliefs in teaching biology. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 105-112.
- Soodak, L., & Podell, D. (1993). Teacher efficacy and student problem as factors in special education referral. *Journal of Special Education*, 27, 66–81.
- Şahin, N. (1992). *Arifîye anadolu öğretmen lisesi 3. sınıf öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şeker, H., Deniz, S., & Görgen, İ. (2005). Tezsiz yüksek lisans öğretmen adaylarının öğretmenlik yeterlikleri üzerine değerlendirmeleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 42, 237-253.
- Taşkın Can, B., Cantürk Günhan, B., & Öngel Erdal, S. (2005). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen derslerinde matematiğin kullanımına yönelik öz-yeterlik inançlarının incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 47–52.
- Üstün, E., Erkan, S., & Akman, B. (2004). Türkiye'de okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, (2), 129-136.
- Yaman, S., Koray, Ö. C., & Altunçekiç, A. (2004). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeylerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, (3), 355-364.
- Zeldin, A. L., & Pajares, F. (1997). *Against the odds: Self-efficacy beliefs of women with math-related careers*. Paper presented at the meeting of the American Educational Research Association, Chicago.
- Zengin, U. (2003). *İlköğretim Öğretmenlerinin Öz-yeterlik Algıları ve Sınıf İçi İletişim Örüntüleri*. D.E.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Woolfolk, A. E., Rosoff, B., & Hoy, W. K. (1990). Teachers' sense of efficacy and their beliefs about managing students. *Teaching and Teacher Education*, 6, 137–148.